

Ocena dorobku naukowo–badawczego i organizacyjnego

ks. dra Dariusza Henryka Patera

w związku z ubieganiem się o stopień naukowy

doktora habilitowanego nauk teologicznych

1. Kwalifikacje naukowe habilitanta

Ks. Henryk Dariusz Pater w 1997 roku w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie uzyskał tytuł magistra teologii na podstawie pracy *Społeczna rola dialogu w świetle wybranych encyklik papieży Jana XXIII i Pawła VI*, napisanej pod kierunkiem o. prof. KUL dra hab. Jana Mazura OSPPE. W czerwcu 1997 roku ukończył Międzywydziałowe Studium Pedagogiczne w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. W 2001 roku podjął studia specjalistyczne z zakresu teologii pastoralnej i dogmatycznej w Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. We wrześniu 2003 roku otrzymał dyplom licencjata (licencjat rzymski) z teologii pastoralnej. W 2006 roku otrzymał stopień naukowy doktora teologii, na podstawie zdanych egzaminów i obronionej pracy doktorskiej, pt. *Praca ludzka jako «naturalny sakrament» w posoborowej literaturze teologicznej*, napisanej pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Jerzego Lewandowskiego.

Ponadto w roku 2004 brał czynny udział w fundowanym przez Polską Misję Katolicką w Anglii i Walii kursie językowym w szkole Language Link, akredytowanej przez British Council w Londynie. W latach 2006–2015 odbył też szereg szkoleń i kursów: w 2013 roku ukończył Studia Etyki na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; w 2015 roku zdał w Bydgoszczy egzamin państwowy z zakresu kwalifikowanej pierwszej pomocy i uzyskał tytuł ratownika; w 2015 roku ukończył w Strzelnie – szkolenie w formie seminarium – z zakresu pierwszej pomocy, a w 2015 odbył szkolenie i zdał w Warszawie egzamin na ratownika WOPR.

Recenzent z satysfakcją stwierdza, że habilitant jest dobrze przygotowany do prowadzenia badań naukowych na płaszczyźnie teoretycznej i ich wdrażania w życie.

2. Działalność dydaktyczno–naukowa i organizacyjna

Ks. dr Pater od października 2008 roku do czerwca 2010 roku prowadził wykłady zleczone z teologii dogmatycznej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. W UKSW jest zatrudniony od 2010 r. na ½ etatu a od 2011 roku na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku adiunkta w Katedrze Teologii Dogmatycznej. Wykładał m.in.: konwergencję kultur polskiej i żydowskiej w Instytucie Wiedzy o Kulturze UKSW, obecność Maryi w pobożności wiernych Kościoła w Polsce i prowadził ćwiczenia z propedeutyki pracy naukowej oraz ćwiczenia z ekumenizmu. Obecnie prowadzi następujące zajęcia dydaktyczne: teologia dogmatyczna, duchowość ekumeniczna, ekumenizm, historia religii, społeczna rola dialogu, święta w religiach świata, tradycyjne religie plemienne, prakseologiczne implikacje tajemnicy ludzkiego cierpienia w ujęciu holistycznym, cierpienie człowieka – cierpienie Boga.

Na Uniwersytecie od 2014 r. pełni funkcję sekretarza Rady Wydziału Teologicznego, jest pełnomocnikiem Rektora UKSW do Rady Programowej Korpusu Opiekuńczego PCK „OKO”. Był sekretarzem na wielu obronach doktoratów i kolokwiach habilitacyjnych, recenzentem trzynastu prac magisterskich i czterech prac licencjackich. Jest kierownikiem Podyplomowych Studiów Etyki na Wydziale Teologicznym UKSW, opiekunem Koła Naukowego Teologów UKSW, opiekunem roczników studentów teologii, członkiem Komisji ds. Badań Naukowych Wydziału Teologicznego UKSW, członkiem Wydziałowej Komisji ds. Jakości Kształcenia, wiceprzewodniczącym Wydziałowej Komisji Stypendialnej.

Jest organizatorem trzech interdyscyplinarnych konferencji naukowych o wymiarze ogólnopolskim.

3. Udział w sympozjach

O uznaniu prac naukowych ks. dra Patera i jego kontakcie ze środowiskami naukowymi może świadczyć to, że wielokrotnie był zapraszany do czynnego udziału w sympozjach. Świadczą o tym referaty wygłoszone na sympozjach, które zostały także opublikowane. Habilitant brał udział czynny w 49 sympozjach, podczas których wygłosił 47 referatów. Do najważniejszych wystąpień sympozjalnych można zaliczyć:

1. *Chrześcijański obraz człowieka – wartość w codzienności*. Naukowa Konferencja Międzynarodowa „Spór o wizję człowieka we współczesnej kulturze”. Instytut Jana Pawła II w Rzeszowie. Rzeszów 3.12.2010 r.

2. *Postawy współczesnego człowieka wobec bólu i cierpienia. Refleksja pastoralna*. Konferencja ukraińsko–polska pt.: „Wczoraj, dzisiaj i jutro medycy paliatywnej”. Konsulat Generalny RP w Łucku na Ukrainie, Stowarzyszenie Lekarzy Polskiego Pochodzenia na Wołyniu. Łuck (Ukraina) 20.04.2012 r.

3. *Cierpienie jako próba wiary*. Sympozjum „Ból i cierpienie” zorganizowane przez Katedrę Historii Medycyny UJ CM, Katedrę Anestezjologii i Intensywnej Terapii UJ CM, Krakowską Akademię im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego. Kraków, 19–20.01.2013 r.

4. *Zobowiązania moralne współczesnego człowieka wobec środowiska przyrodniczego, VIII Międzynarodowe Forum Etyczne „Współczesne Oblicza Dobra”* zorganizowane przez Instytut Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie im. Komisji Edukacji Narodowej, Polskie Towarzystwo Etyczne. Kraków, 23–25.06.2014.

5. *Rodzina wobec zagrożeń współczesności*, referat w ramach projektu badawczego „Christus Medicus– wobec bólu i cierpienia. Posługa kapelana szpitalnego w nowym spektrum”, na zaproszenie Kongresu Polonii Amerykańskiej w Illinois, Chicago (USA) 26.07.2015 r.

Godny też podkreślenia jest fakt, że habilitant prowadzi wykłady w ośrodkach naukowych za granicą:

1. Lwowski Narodowy Uniwersytet Medyczny im. Daniela Halickiego, 5–7 lutego 2014 roku (5 wykładów).

2. Wykłady dla Kongresu Polonii Amerykańskiej w Arizonie, Phoenix 14.12.2014, 21.12.2014.

3. Wykłady Vysoká škola medzinárodného podnikania ISM Slovakia v Prešove, 2014 rok (5 wykładów).

4. Wykład : *Rodzina wobec zagrożeń współczesności* na zaproszenie Kongresu Polonii Amerykańskiej w Illinois. Referat wygłoszony w ramach projektu badawczego realizowanego na Wydziale Teologicznym UKSW, pt. *Christus Medicus– wobec bólu i cierpienia. Posługa kapelana szpitalnego w nowym spektrum*, Chicago 26.07.2015.

Ks. Pater jest też członkiem wielu zespołów i redakcji naukowych. Za swoją działalność organizacyjno–naukową otrzymał liczne nagrody i wyróżnienia.

4. Dorobek wydawniczy habilitanta

Można uznać, że od uzyskania stopnia doktora z teologii w 2006 roku, habilitant w sposób znaczący powiększył swój dorobek naukowy, na który się składa:

2.1. Jest autorem 5 książek, z których szczególne znaczenie mają *Praca ludzka jako naturalny sakrament*, Warszawa 2006, s. 304 (wydana drukiem przerobiona praca doktorska); *Spółeczna rola dialogu. Refleksja teologiczno–społeczna*, Warszawa 2009, s.174; *Człowiek wobec bólu i cierpienia. Refleksja pastoralna*, Warszawa 2012, s. 47.

2.2. Pod jego redakcją ukazało się 6 publikacji: *Człowiek i Filozofia*, Warszawa 2008, s. 620; *Skąd przychodzi pomoc? Modlitwy i teksty w cierpieniu. Przewodnik duchowy dla służby zdrowia*, Warszawa 2011, s.176; *Franciszek Czubalski i Józef Placer– przysuscy medycy i wychowawcy*, Przysucha 2012, s.75; *Ból i cierpienie– ognisko światła i ciemności*, t. 1, Warszawa 2013, s.144; *Ból i cierpienie– ognisko światła i ciemności*, t. 2, Warszawa 2014, s.200; *Ból i cierpienie– ognisko światła i ciemności. Medycyna – Filozofia–Teologia*, t. 3. Warszawa 2015, s.263.

2.3. Jest autorem 49 artykułów naukowych, opublikowanych w poważnych dziełach zbiorowych i w poważnych czasopismach naukowych, takich jak: "Communio", "Ateneum Kapłańskie", "Collectanea Theologica", "Warszawskie Studia Teologiczne" czy "Warszawskie Studia Pastoralne". Ponadto opublikował 18 artykułów popularno naukowych i recenzji naukowych.

5. Ocena wartości dorobku naukowo–badawczego

Po uzyskaniu stopnia doktora nauk teologicznych badania ks. Patera koncentrują się wokół następujących nurtów badawczych:

5.1. Interdyscyplinarne badania z zakresu teologii i filozofii

Początkowe badania habilitanta łączą się tematyką dysertacji doktorskiej poświęconej teologicznym uwarunkowaniom problemu pracy ludzkiej (*Praca ludzka jako naturalny sakrament*, Warszawa 2006, ss. 304). Biorąc pod uwagę kryterium czasu, zauważamy, że przedstawiony przez habilitanta dorobek naukowy, jest pogłębiany, uściślany i jednocześnie poszerzany. Ks. Pater starał się zgłębiać, np. duchowy wymiar pracy ludzkiej, co widać między innymi w artykułach: *Sakramentalna obecność Chrystusa*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 5 (2007), s. 118–134, czy *Il lavoro dell’uomo come cammino alla santità*, in: *Parola e Tempo* 8(2009), s. 189–199.

Różnokierunkowe studia przygotowały habilitanta do prowadzenia badań naukowych sytuujących się na granicy filozofii i teologii. Jak pisze ks. Pater w swoim autoreferacie "[...] perspektywa filozoficzna daje solidne uzasadnienie dla refleksji teologicznych, pozwala precyzyjniej systematyzować przemyślenia teologiczne, zwłaszcza jeśli chodzi o kwestie metanaukowe i introdukcyjne". Wyniki znaczących badań habilitanta w tym zakresie dostrzegamy w takich artykułach, jak: *Філософські есе*, Суми 2008, s. 87; *Человек как открытое существование в философии Мечислава Гогача*, w: „Сборник научных трудов”, № 2/2007, Рига 2007, s. 161–172; *Granice ludzkiego poznania otaczającej go rzeczywistości*, w: „Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна”, Харків 2008, s. 24–31; *Czy prawda jest nietolerancyjna? Znaczenie prawdy dla komunikacji międzyludzkiej*, w: *Bezpieczeństwo człowieka a komunikacja społeczna*, red. E. Jarmoch, A. Świdorski, I. A. Trzpił, t. 2, Siedlce 2011, s.137–153.

Interesujące są też badania habilitanta nad kulturowymi uwarunkowaniami sposobu myślenia i tożsamości ludzkiej, wyrażających się w tzw. małych kulturach. Znalazło to odzwierciedlenie w publikacjach poświęconych zagadnieniom: *Mit słowiański*, „Parerga” 3(2008), s.113–120 czy *O konwergencji kultur polskiej i żydowskiej. Przysucha jako studium przypadku*, „Studia Gdańskie” 25(2009), s.187–194.

5.2. Katolicka nauka społeczna i teologia pastoralna

Kolejne zainteresowania habilitanta zajmują się zrozumieniem postaw katolików wyrażających się w przestrzeni społecznej – interpretowanej w duchu Ewangelii. W tym bloku tematycznym habilitant zajmuje się różnymi misjami, które pełni Kościół wobec człowieka, np.: poszukiwaniem przez Kościół nowych sposobów kształtowania wartości, opartych na Ewangelii oraz uwzględnianiem zdobyczy współczesnej techniki i kultury. Ks. Pater zwraca uwagę na to, że współczesna kultura charakteryzująca się relatywizmem, oznacza również kryzys autorytetów, dlatego habilitant, przeciwstawiając się tym tendencjom, stara się ukazać wartość integralnej osobowości ludzkiej, jako niezbędnego czynnika w procesie oddziaływania na drugiego człowieka. Za szczególnie ważną uznaje realizację etosu pracy nauczyciela, między innymi, widać to w artykule *Rola księdza–katechety w procesie wychowania młodzieży licealnej. Wskazania płynące z praktyki wychowawczej*, w: *Wybrane problemy współczesnej edukacji*, red. H. Bednarski, Z. Sirojć, Warszawa 2010, s.91–104.

Do tego pola badawczego trzeba też zaliczyć wielopłaszczyznowe rozważania na temat komunikacji międzyludzkiej – zarówno w relacjach interpersonalnych – jak i

społecznych. Warte podkreślenia są tutaj badania nad wartością, rolą i możliwościami, jakie wprowadza w ludzkie relacje dialog. Owocem tych wysiłków jest książka *Społeczna rola dialogu. Refleksja teologiczno–społeczna*, Warszawa 2009, s.174. Autor stara się w niej ukazać dialog jako integralny element właściwego budowania relacji międzyludzkich, znajdujący swój wyraz również w dialogu ekumenicznym (doktrynalno–wyznaniowym), międzyreligijnym, a także jako dialog ze światem i w świecie, poprzez jednoczenie najróżniejszych struktur i instytucji społecznych. Konsekwentnym rozwinięciem tej problematyki stały się artykuły podejmujące kwestie rozumienia jedności we współczesnej Europie i w świecie globalnym: *Chrześcijańska wizja globalizującego się świata: Człowiek i filozofia*, red. D. Pater, Warszawa 2008, s. 71–79; *Naród jako rzeczywistość mistyczna w myśli Wincentego Lutosławskiego (1863 – 1954)*, *Ateneum Kapłańskie* 148(2007), s. 544–552; *Wątek słowiański w rozważaniach filozoficznych i społecznych Jana Pawła II*, w: *Filozofia słowiańska na przełomie wieków*, red. W. Słomski, Warszawa 2008, s. 251–263.

5.3. Psychologia i medycyna pastoralna

Zagadnienia interdyscyplinarne podejmowane na granicy medycyny, psychologii i teologii pastoralnej stanowią bardzo ważny obszar naukowych zainteresowań habilitanta. Pewnie nie końca prawdziwe i za ogólne, jest stwierdzenie habilitanta, że współczesne medycyna proponuje holistyczną, czyli całościową wizję człowieka, ale postulat habilitanta, że człowieka powinno się ujmować, jako integralną całość osobową – jest prawdziwy. W tym zakresie ks. Pater prowadzi badania na dwu płaszczyznach: 1) interpretacja teologiczna zagadnień stychnych z medycyną – zwłaszcza kwestii bólu, cierpienia i śmierci, 2) ukazanie prakseologicznych implikacji teologii w realizacji etosu pracownika służby zdrowia.

Godnym podkreślenia i zauważenia jest fakt, że habilitant nie tylko prowadzi badania teoretyczne w tym zakresie, ale również zorganizował szereg interdyscyplinarnych konferencji, których wyniki zostały opublikowane w trzech tomach, których jest redaktorem naukowym: *Ból i cierpienie– ognisko światła i ciemności*, t. 1, Warszawa 2013, s.144; *Ból i cierpienie– ognisko światła i ciemności*, t. 2, Warszawa 2014, s.200; *Ból i cierpienie– ognisko światła i ciemności. Medycyna –Filozofia–Teologia*, t. 3, Warszawa 2015, s.263. Nadto sam opublikował również szereg artykułów dotyczących tego zagadnienia.

Śledząc artykuły habilitanta z tego zakresu, można zauważyć, że pisze je nie tylko umysłem, ale też "sercem" – jest wrażliwy na najbardziej dotkliwe problemy człowieka. W swoich przemyśleniach ks. Pater uwrażliwia czytelnika, między innymi, pracowników służby zdrowia na konieczność integralnego podchodzenia do człowieka chorego,

przeciwstawiając się pokusie urzeczowionego rozumienia osoby ludzkiej, jako tzw. „przypadku”. Słusznie zauważa, że właściwa postawa wobec człowieka potrzebującego, uwarunkowana jest w dużej mierze osobistą wrażliwością i kondycją duchową osób pracujących w służbie zdrowia. Te problemy porusza w takich publikacjach, jak: *Rachunek sumienia dla katolickich lekarzy i pielęgniarek. O etyce w służbie zdrowia*, Warszawa 2010, s. 72 (tekst ten w dopracowanej i rozwiniętej formie został wydany w języku włoskim); *Skąd przychodzi pomoc? Modlitwy i teksty w cierpieniu. Przewodnik duchowy dla służby zdrowia*, red. D. Pater, Warszawa 2011, s.176.

6. Ocena cyklu artykułów monotematycznych równoważnych rozprawie habilitacyjnej

Habilitant formalnie nie opublikował rozprawy habilitacyjnej, ale w swoim bogatym dorobku naukowym: 5 książek autorskich, 6 książek redagowanych i 49 artykułów naukowych, opublikowanych w kilku językach; wyodrębnił 15 artykułów, którym można nadać wspólny tytuł: *Chrystus Lekarz wobec bólu i cierpienia człowieka. Studium teologiczno-pastoralne*. Zdaniem recenzenta, wspólna problematyka i poziom naukowy tych artykułów, w pełni zastępuje rozprawę habilitacyjną.

Do oceny na poziomie rozprawy habilitacyjnej ks. Pater wskazał :

1. *Chrześcijański obraz człowieka – wartość w codzienności*, „Communio” 32(2012)1, s. 185–198.
2. *Doniosłość wartości moralnych w czasach globalizacji*, w: *Bezpieczeństwo człowieka a rozwój naukowo-techniczny*, red. E. Jarmoch, A. Świdorski, I. A. Trzpil, Siedlce 2012, s.281–291.
3. *Czy współczesny człowiek jest jeszcze osobą?*, „Studia Teologii Dogmatycznej” 1(2015), s.208–224.
4. *Rodzina wobec zagrożeń współczesności*, w: *Bezpieczeństwo człowieka a religia*, red. E. Jarmoch, I. A. Trzpil, Siedlce 2013, s. 383–403.
5. *Przemiany podstawowych funkcji współczesnej rodziny*, w: *Wiara, nadzieja, miłość. Księga Jubileuszowa Ks. Profesora Edwarda Jarmocha w 60. rocznicę urodzin i 35. rocznicę pracy duszpasterskiej i naukowej*, red. R. Rosa, T. Zacharuk, t. 2, Siedlce–Drohiczyń 2013, s. 289–303.

6. *Zobowiązania moralne współczesnego człowieka wobec środowiska naturalnego*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 24 (2014), s.205–223.
7. *Współczesna myśl katolicka o wartości sportu w życiu człowieka*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 25(2012)2, s. 213–220.
8. *Sztuka cierpienia–sztuka umierania. Sytuacje graniczne jako szansa „przekroczenia progu nadziei”*, „Collectanea Theologica” 2(2015), s.133–150.
9. *Cierpienie jako zło*, w: *Ból i cierpienie– ognisko światła i ciemności. Medycyna– Filozofia–Teologia*, red. D. Pater, t. 3, Warszawa 2015, s. 190–203.
10. *Tajemnica cierpiącego na krzyżu Chrystusa w wybranej literaturze teologicznej a ikonografia chrześcijańska*, w: *Ból i cierpienie– ognisko światła i ciemności*, red. D. Pater, t. 1, Warszawa 2013, s.118–142.
11. *Jak chrześcijanie konfrontują się z cierpieniem?*, w: *Ból i cierpienie– ognisko światła i ciemności*, red. D. Pater, t. 2, Warszawa 2014, s.102–117.
12. *Christus Medicus – wobec bólu i cierpienia. Posługa kapelana szpitalnego w nowym spektrum*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 2015– w druku.
13. *Jak rozmawiać z młodymi ludźmi o cierpieniu? Analiza wybranych przypadków*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 27(2014)1, s.369–378.
14. *Postawy wobec cierpienia „zwykłych” ludzi i wielkich romantyków*, w: *Idąc na cały świat*, red. E. Jarmoch, Drohiczyn 2013, s. 425–437.
15. *L’etica nel servizio sanitario. Per medici e infermieri cattolici e non*, in: "Parola e Tempo" 13(2014), s. 249–258.

Przedstawiony wyżej dorobek naukowy prezentuje interdyscyplinarne studium naukowo–badawcze. Ukazuje pozycję człowieka w sytuacjach granicznych, dla których instrumentarium terminologiczne stanowią takie zagadnienia jak: holistyczna koncepcja osoby, jej godność i prawa, zdrowie i choroba, cierpienie, kondycja psychiczna, jakość życia, totalny ból u osób terminalnie chorych, współpraca chorego z pracownikami służby zdrowia, proces umierania, fakt śmierci i żałoba czy kondycja współczesnej rodziny w konfrontacji z sytuacjami granicznymi.

Zagadnienia te są obszarem badań różnych nauk o specyficznym dla siebie przedmiocie badawczym i specyficznej metodologii. Próba stworzenia całościowej syntezy oznacza konieczność znalezienia klucza interpretacyjnego, pozwalającego wyniki badań łączyć i interpretować, tak by stworzyć całościową wizję badanej aporii przy jednoczesnym

zachowaniu naukowo–metodologicznej autonomiczności nauk włączanych w całościowy obraz badanego problemu. Jest to zadanie arcytrudne, a to się habilitantowi udało.

Biorąc pod uwagę trudne realia ludzkiej egzystencji, habilitant podjął w tym zakresie badania nie tylko teoretyczne, ale cały czas wskazuje ich praktyczne zastosowanie. Słusznie ks. Pater uznał, że dla tak szerokiego spektrum zagadnień oraz metod, najwłaściwszym kluczem interpretacyjnym będzie klucz teologiczny, który można zatytułować: *Chrystus Lekarz*. Teologiczny rys analiz, jako czynnik syntetyzujący stanowi we wszystkich przypadkach zwieńczenie proponowanych analiz – nadając im teleologiczno–agatologiczną perspektywę, w wyszczególnionych 15–tu artykułach, zastępujących monografię habilitacyjną.

Zapoznając się całokształtem materiału przedstawionego do recenzji widać, że habilitant jest zorientowany w badaniach prowadzonych na ten temat, szczególnie w obszarze języka niemieckiego, gdzie wymienia takie pozycje, jak: Reinhard von Bendemann: *Christus medicus*. Neukirchener, Neukirchen–Vluyn 2009; Woty Gollwitzer–Voll: *Christus Medicus – Heilung als Mysterium. Interpretationen eines alten Christusnamens und dessen Bedeutung in der Praktischen Theologie*. Schönigh, Paderborn 2007; Jörg Hübner: *Christus medicus. Ein Symbol des Erlösungsgeschehens und ein Modell ärztlichen Handelns*. In: “Kerygma und Dogma” 31 (1985) 324–335; Schott, H. *Medizingeschichte(n): Religiöse Heilkunde – Christus medicus*, *Deutsches Ärzteblatt* 2006; 103(6): A–340 (B–297) C–282 oraz liczne artykuły w periodyku "Zeitschrift für medizinische Ethik".

Ks. Pater podkreśla, że ten problem w Polsce jest bardzo słabo opracowany. Ślady jego opracowania możemy znaleźć, zaledwie w kilku artykułach, z których habilitant za najważniejsze uważa: Z. Gajda, *Christus Medicus*, w: *Do historii medycyny wprowadzenie*, Kraków 2011, s. 163–173; A. Szarszewski, *Christus Medicus*, w: *Etyka w medycynie wczoraj i dziś. Wybrane zagadnienia*, red. K. Basińska, J. Halasz, Kraków 2013, s. 15–29.

Powyżej wymienione racje zmotywowały habilitanta do zajęcia się wybranymi przez siebie problemami.

Biorąc pod uwagę specyfikę teologii pastoralnej, jako nauki praktycznej, ks. Pater zdecydował się na przygotowanie cyklu artykułów, a nie monografii. Habilitant uzasadnia to tym, że do artykułów umieszczonych w różnych fachowych periodykach ma dostęp większa liczba czytelników niż w jednej monografii.

Przedstawione w artykułach treści możemy umieścić na kilku płaszczyznach:

1. Ukazuje człowieka w interpretacji filozoficzno–teologicznej. Swoistość tego ujęcia zostaje podkreślona poprzez uwypuklenie specyficznych zadań człowieka w świecie, które

jego człowieczeństwo określają, rozwijają i są sposobem manifestacji (*Chrześcijański obraz człowieka – wartość w codzienności*, „Communio” 32(2012)1, s. 185–198). Jednocześnie podkreślona zostaje istotność sfery moralnej człowieka, specyfikującej jego działania, będącej ciągłym samodefiniowaniem się człowieka, deklarowaniem w sposób świadomy swego człowieczeństwa w sytuacji wciąż na nowo dokonywania wyboru między dobrem a złem (*Doniosłość wartości moralnych w czasach globalizacji*, w: *Bezpieczeństwo człowieka a rozwój naukowo–techniczny*, red. E. Jarmoch, A. Świdorski, I. A. Trzpil, Siedlce 2012, s.281–291).

2. Nic tak nie destrukuje człowieka jak zło, zwłaszcza zło będące czynnikiem degradującym jego godność i podważającym niezbywalne prawa ludzkie. Przekraczanie kolejnych granic moralnych, monstrialny antropocentryzm, domagający się absolutnie rozumianej wolności i w konsekwencji odrzucający Boga, paradoksalnie nie staje się źródłem ubóstwienia człowieka, ale jego destrukcji i degeneracji (*Czy współczesny człowiek jest jeszcze osobą?*, „Studia Teologii Dogmatycznej” 1(2015), s.208–224). Degeneracja jednostki ma swoje konsekwencje w życiu społecznym i rodzinnym. Obserwowane obecnie przemiany społeczno–kulturowe przynoszą wiele możliwości rozwoju, ale i nowe zagrożenia, a nawet niebezpieczeństwa dla integralnego rozwoju życia rodzinnego i konstruujących je międzyosobowych relacji. Stąd konieczność jasnego określania tych zagrożeń i zapobieganie im (*Rodzina wobec zagrożeń współczesności*, w: *Bezpieczeństwo człowieka a religia*, red. E. Jarmoch, I. A. Trzpil, Siedlce 2013, s. 383–403; *Przemiany podstawowych funkcji współczesnej rodziny*, w: *Wiara, nadzieja, miłość. Księga Jubileuszowa Ks. Profesora Edwarda Jarmocha w 60. rocznicę urodzin i 35. rocznicę pracy duszpasterskiej i naukowej*, red. R. Rosa, T. Zacharuk, Siedlce–Drohiczyn 2013, t. 2, s. 289–303).

3. Diagnoza dotycząca zagrożeń rodziny i szans na ich przezwyciężenie uzyskuje swoje pełniejsze widzenie poprzez uwzględnienie środowiska jej funkcjonowania i wzrostu. Przenosi to badania na obszar współczesnej ekofilozofii i ekoteologii, formułując zobowiązujące imperatywy postępowania w wymiarze społecznym i indywidualnym (*Zobowiązania moralne współczesnego człowieka wobec środowiska naturalnego*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 24 (2014), s.205–223). Degradacja środowiska naturalnego oznacza w konsekwencji zniszczenie przyjaznej człowiekowi przestrzeni egzystencji, co powoduje utratę zdrowia. Dbłość o nie oznacza więc realizowanie postulatów współczesnej ekologii, ale i aktywnie podejmowane działania na rzecz utrzymania dobrej kondycji psychofizycznej, dlatego podkreślona zostaje wartość higieny psychicznej i sportu

(*Współczesna myśl katolicka o wartości sportu w życiu człowieka*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 25(2012)2, s. 213–220).

4. W bloku tych artykułów dostrzegamy też problematykę z zakresu tanatologii i badań nad cierpieniem człowieka. Śmierć jest czymś nieodłącznym w życiu człowieka, ale rodzi różne reakcje uwarunkowane religijnie, społecznie i kulturowo, co habilitant ukazuje w artykule: *Sztuka cierpienia–sztuka umierania. Sytuacje graniczne jako szansa „przekroczenia progu nadziei”*, „Collectanea Theologica” 85 (2015) nr 2, s.133–150). W innych artykułach pisze, że nawet jeśli rozumie się ją jako nie ostateczny koniec ludzkiej egzystencji, ale przejście do wieczności, jest ona jednak interpretowana jako zło. Dzieje się tak z racji wiążącego się z nią cierpienia fizycznego i psychicznego, zob.: *Cierpienie jako zło*, w: *Ból i cierpienie– ognisko światła i ciemności. Medycyna– Filozofia–Teologia*, red. D. Pater, t. 3, Warszawa 2015, s. 190–203. Jawi się ona jako wydarzenie bezsensowne i ostatecznie pozostające tajemnicą. Nadzieję w przeżywanie śmierci wprowadza wiara. Chrystus, który zwyciężył śmierć, daje nadzieję na życie wieczne, ale również pozwala nadać sens cierpieniu poprzez złączenie go z Jego ofiarą Krzyża, zob.: *Tajemnica cierpiącego na krzyżu Chrystusa w wybranej literaturze teologicznej a ikonografia chrześcijańska*, w: *Ból i cierpienie– ognisko światła i ciemności*, red. D. Pater, t. 1, Warszawa 2013, s.118–142.

5. W organicznej łączności z całokształtem dociekań naukowo–badawczych habilitanta, wyrażonych w tym bloku, są artykuły o profilu praktycznym. Habilitant słusznie uważa, że teologia pastoralna, która korzysta z różnych źródeł, domaga się uwzględnienia osiągnięć całego spektrum dziedzin takich, jak m.in.: psychologia pastoralna, pedagogika, etyka, deontologia medyczna, opieka paliatywna i farmakologia.

Człowiek konfrontuje się z cierpieniem nie tylko swoim, ale i drugiego człowieka. Oznacza to konieczność zajęcia wobec niego określonej postawy. W rozumieniu chrześcijańskim sytuacja cierpienia bliźniego niesie w sobie zobowiązanie do obecności, pomocy, wsparcia i pocieszenia, zob.: *Jak chrześcijanie konfrontują się z cierpieniem?*, w: *Ból i cierpienie– ognisko światła i ciemności*, red. D. Pater, t. 2, Warszawa 2014, s.102–117. Jest to doświadczenie trudne, stąd konieczne jest właściwe przygotowanie się do spotkania się z nim. Dotyczy to osób *ex professo* zajmującymi się chorymi, zob.: *Christus Medicus – wobec bólu i cierpienia. Posługa kapelana szpitalnego w nowym spektrum*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 2015– w druku) oraz każdego dojrzałego chrześcijanina, zob.: *Jak rozmawiać z młodymi ludźmi o cierpieniu? Analiza wybranych przypadków*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 27(2014)1, s.369–378.

**Oryginalność przedstawionych badań w tym bloku tematycznym można ująć
w kilku punktach:**

1. Są przeprowadzone w polu badań teologii pastoralnej, co nadaje im teoretyczny, praktyczny i aktualny wymiar.
2. Habilitant osiągnął w nich wysoki poziom interdyscyplinarności, ze szczególnym uwzględnieniem osiągnięć psychologii pastoralnej.
3. Włączył do swoich badań osiągnięcia deontologii medycznej.
4. Można powiedzieć, że stworzył przestrzeń spotkania i dialogu – różnych w swym charakterze dziedzin nauki – podejmujących badania nad sytuacjami granicznymi w życiu człowieka.

7. Wnioski końcowe

Wnikliwa analiza dorobku naukowego ks. dra Dariusza Henryka Patera, przekonała recenzenta o ich wysokim poziomie metodologicznym i merytorycznym. Dorobek ten sprawia wrażenie przemyślanej i konsekwentnie realizowanej drogi naukowej i jest przykładem rzetelnej pracy badawczej. W podejściu do badań widać u habilitanta dociekliwość i głębię wnikania w problemy badawcze. W miarę upływu czasu widać u Niego przemyślane metodycznie uzupełnianie podejmowanych zainteresowań, jak również dokonywanie coraz wnikliwszej analizy materiału źródłowego, co pozwala mu na coraz dojrzsze i coraz trafniejsze wyprowadzanie wniosków. Widać też w sposobie postępowania naukowego ks. Patera coraz większą odwagę zaznaczającą się w krytycznym podejściu do podejmowanych zagadnień oraz w stawianiu postulatów na przyszłość.

Zgodnie z Ustawą o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, stwierdzam, że Autor recenzowanego dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej, spełnia wymogi stawiane kandydatom ubiegającym się o ten stopień naukowy. W publikacjach i działalności naukowej habilitant wykazuje się w pełni satysfakcjonującą wiedzą teoretyczną, a także umiejętnością samodzielnego prowadzenia badań naukowych i ich praktycznego wykorzystania.

Na podstawie pozytywnej oceny dorobku naukowego, po uzyskaniu stopnia doktora, występuję do Rady Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu,

z wnioskiem o dopuszczenie ks. Dariusza Henryka Patera do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Toruń 10.05.2016r. r.

Ks. prof. zw. dr hab. Ireneusz Werbiński
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu